

verzucht hij in zijn inleiding. Niettemin, als hij verderop de opmerking maakt dat de Koning van de kerk voor zijn kleine gemeenten zal zorgen zoals Hij in zijn Woord beloofd heeft (p. 33), zou deze waarheid ook een stimulans voor historisch onderzoek mogen zijn.

Aart de Groot

- ¶ H. Florijn en J. Mastenbroek, *Gerrit Hendrik Kersten. Grenswachter en gids van de Gereformeerde Gemeenten*, De Groot Goudriaan, Kampen, 1993, 220 blz. ISBN 90 6140 326 X. f 45,00.

Zeven artikelen telt deze bundel over de bekende ds. Kersten, gevolgd door een twintigtal bladzijden nog niet eerder gepubliceerd bronnenmateriaal, meest brieven van de hoofdpersoon zelf. Het openingsartikel door H. Florijn over Kerstens levensloop biedt weinig nieuws. Vooral niet voor wie de herziene biografie van Kersten door M. Golverdingen, eveneens vorig jaar verschenen, kent. Wellicht is zo'n biografisch artikel onvermijdelijk; ik heb slechts kritiek op Florijns bewering (p. 26) dat de leeruitspraken van 1945 'een aanvulling' zijn op de besluiten van 1931. Ik denk dat ze daar zeker niet logisch uit voortvloeien en had graag een nadere uitleg gezien. Waarschijnlijk onbedoeld suggereert Florijn (p. 30) dat het Comité van Bezwaarden in de SGP actief werd na het overlijden van Kersten. Het eerste comité van deze naam was vanaf 1947 actief. Het tweede dat in 1948 het eerste verving, bracht in tegenstelling tot het eerste, haar grieven ook buiten de SGP naar voren.

Het artikel van F. Mallan over Kerstens prediking brengt nieuwe inside-informatie die wat mij betreft welkom is. We zien hier niet de organisator Kersten, maar de onzekere mens Kersten, die zonder Gods hulp geen preek kon houden. Het artikel heeft soms lange citaten. Ten onrechte meent Mallan echter (p. 58) dat al de 'Kerken onder het Kruis' van vóór 1869 zich keerden tegen het algemeen aanbod van genade. Een minderheid, meest echter bestaande uit gewone gemeenteleden, protesteerde ten faveure van het algemeen aanbod (F.L. Bos, *Kruisdominees*, p. 104-105) en ook ds. W.C. Wust lijkt een voorstander van het algemeen aanbod geweest te zijn (a.w., p. 62 en 72). In het artikel van W. Fieret over de politicus Kersten vinden we (gelukkig) niet de geijkte heiligen-verering die nog zo vele supporters heeft in bevindelijk gereformeerde kringen. Nuchter constateert Fieret bij voorbeeld dat Kerstens vele functies leidden tot een overmatig druk leven. Dit uitte zich onder meer in een laag aanwezigheidspercentage bij de zittingen van de Tweede Kamer. Ook